

poprzedni nr H. 164

V 103
WS

Manikowski Bronisław
86-169 Lipinki
k. Warlubia

Bydgoszcz
AK „Świerki”

Manikowski
Bronisław
ps. „Krużel”

M-164/773¹ Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

.....*Stamkowski Bronisław*.....

.....*T. N. 164/793 Som.*.....

.....*Bydgoszcz A. K. Świerki*.....

I./1. Relacja

k. 3 s. 1-3

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

1/2 Fundacje k. 1 s. 1

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 16*

VI. Fotografie *dwie ikonografii*

I/1. Relacja - Janikowski Bronisław

o konspiracyjnej działalności Bronisława Janikowskiego /l. ds. 164/2 II 1988r.

mpis, oryg. (Arch. E. Zawackiej) k.3 s.1-3

Dowód nadania nr 8867 na przesyłkę poleconą

P. Manikowski
Adresat (imię i nazwisko lub nazwa instytucji)

ulica, nr domu, nr mieszkania, miejscowość
86-163 Lipinki 17 Lip. byd.

ozn. kodowe
86-163

Pobranie zł ..... gr ..... Uwagi:

opłata zł 30 gr .....

Patrz uwaga na odwrocie

ACJI NA POMORZU
"Gryf Pomorski" 2

ARCHIWUM
Etiakety Z...
M-164-100
poz
data wpływu 11-1988

Urodzony w Lipinkach k/ Warlubia z ojca Józefa i matki Weroniki z domu Kotowska. Rodzice byli rolnikami w Lipinkach. Obecnie również mieszka z żoną w Lipinkach. 86-169 Lipinki k/ Warlubia, woj. bydgoskie. Ukończył cztery klasy szkoły podstawowej w starej nucie, w latach 1916-1920. Do wybuchu wojny gospodarzył z żoną na własnym gospodarstwie. Przed wojną służył w 16.p.art. w Warszawie jako kanonier. we wrześniu 1939 r. doszli do Brześcia, gdzie spotkali wojska sowieckie. wracali pieszo - z dwoma kolegami spod Kowna, po drodze trafili do niewoli niemieckiej, z której we trójce uciekli. Uciekał bez dokumentów. W Grudniadzu przy przejściu przez most legitymowało wojsko - przeprawił się na furmance z meblami. Do Lipinek wrócił 10.10.1939r. Miał poranione, opuchnięte nogi i był ogólnie wyczerpany. Leżał kilka tygodni. Po kilku dniach przyjechało dwóch niemieckich policjantów - udało się usprawiedliwić obecność Manikowskiego za odpowiednio dużą ilość jabłek. we wsi wójtem był Kruger, który sprzyjał Polakom i w miarę możliwości nie dopuszczał do wysiedleń. Soltysem był Niemiec Liedtke, który również nie szkodził Polakom. Manikowskiego pozwolił zanieżdować i pozwolił mu pracować w gospodarstwie. Wiedząc o działaniach konspiracyjnych, specjalnie nie reagował. Podobnie zachowywał się policjant-koendant tut. posterunku, Austriak, który przypadkowo został zastrzelony przez partyzantów "Dana". Przez całą wojnę nie było faktu zdrady, nie było wysiedleń; mówiono po polsku, nawet w biurach. miejscowi Niemcy nie wyrządzali Polakom krzywdy. Do ZWZ został zaprzysiężony w marcu 1941r. przez Henryka Szymanowicza, przyjeżdżającego do Lipinek, do krewnych. Przysięgę składał na krzyż i biało-czerwoną opaskę, komendantem placówki w Lipinkach został mianowany przez Szymanowicza "Marka" Jęf Piechocki. Manikowski pełnił funkcję zastępcy. Placówka w Lipinkach była preżną jednostką, wyróżniała się aktywnością /z oceny H. Szymanowicza/. Działalność placówki nastawiona była na organizowanie zaplecza aprowizacyjnego i sanitarnego na rzecz partyzantów ze zgrupowania "Świerki" i od 1944r. radziecko-polskiej grupy desantowej Waluka "Żelaznego" /grupę desantową najczęściej używano w Usieku./ B. Manikowski był jednym z twórców i organizatorów tej działalności.

ARCHIWUM 1
Biblioteka Zgrupowania
M-164-1am
data wstąpienia II-19PP

RELACJA CZŁONKA KONSPIRACJI NA POMORZU
Partyzanta ZOW "Gryf Pomorski" 2

MANIKOWSKI BRONISŁAW

Urodzony 12.XII.1910r. w Lipinkach / Warlubia z ojca Józefa i matki Weroniki z domu Kotowska. Rodzice byli rolnikami w Lipinkach. Obecnie również mieszka z żoną w Lipinkach.

88-169 Lipinki k, Warlubia, woj. bydgoskie.

Ukończył cztery klasy szkoły podstawowej w starej nucie, w latach 1916-1920. Do wybuchu wojny gospodarzył z żoną na własnym gospodarstwie. Przed wojną służył w 16.p.art. w Warszawie jako kanonier.

we wrześniu 1939 r. doszli do Brześcia, gdzie spotkali wojska sowieckie. wracali pieszo - z dwoma kolegami spod Kowna, po drodze trafiał do niewoli niemieckiej, z której we trójce uciekli. Uciekał bez dokumentów.

W Grudziądzu przy przejściu przez most legitymowało wojsko - przeprawił się na furmance z meblami.

Do Lipinek wrócił 10.10.1939r. Miał poranione, opuchnięte nogi i był ogólnie wyczerpany. Leżał kilka tygodni. Po kilku dniach przyjechało dwóch niemieckich policjantów - udało się usprawiedliwić obecność Manikowskiego za odpowiednią ilość jabłek. W wsi wójtem był Krüger, który sprzyjał Polakom i w miarę możliwości nie dopuszczał do wysiedleń. Soltysiem był Niemiec Liedtke, który również nie szkodził Polakom. Manikowskiego pozwolił zaniejdownać i pozwolił mu pracować w gospodarstwie. Wiedząc o działaniach konspiracyjnych, specjalnie nie reagował. Podobnie zachowywał się policjant-koendant tut. posterunku, Austriak, który przypadkowo został zastrzelony przez partyzantów "Dana".

Przez całą wojnę nie było faktu zdrady, nie było wysiedleń; mówiono po polsku, nawet w biurach. miejscowi Niemcy nie wyrządzali Polakom krzywdy.

Do ZWZ został zaprzysiężony w marcu 1941r. przez Henryka Szymanowicza, przyjeżdżającego do Lipinek, do krewnych. Przysięgę składał na krzyż i białą-czerwoną opaskę, komendantem placówki w Lipinkach został mianowany przez Szymanowicza "Marka" Józef Piechocki. Manikowski pełnił funkcję zastępcy. Placówka w Lipinkach była preżną jednostką, wyróżniała się aktywnością /z oceny H. Szymanowicza/.

Działalność placówki nastawiona była na organizowanie zaplecza aprowizacyjnego i sanitarnego na rzecz partyzantów ze zgrupowania "Swierki" i od 1944r. radziecko-polskiej grupy desantowej Waluka "Żelaznego" /grupę desantową najczęściej użytkowała placówka w usieku./

B. Manikowski był jednym z twórców i organizatorów tej działalności.

Jego dom był punktem kontaktowym między komendantami partyzanckimi, naj-
 V V pierw "Danem", potem "Grabem" a H. Szymanowiczem, reprezentującym władze
 wojskowe z Bydgoszczy. Był również miejscem spotkań kurierów i łączników
 z komendy Podokręgu i Okręgu/?. Np. jeden z nich "NN" przywoził meldunki
 V od dra Wieckiego z Nowego n/wisła. w/g słów relatora, miał kontakty
 V "gdzieś z daleka"/. w jego domu kwaterował czasowo "Dan" - St. Guss - pierwszy
 komendant "Świerków" w/g relatora i jego żony Benedykty, "Dan" był bardzo
 nieostrożny, zuchwały, mógł łatwo narazić ludzi.
 kwaterował również następny d-ca "Świerków" - ten w ~~mojej~~ ocenie Manikows-
 kich był świetnym d-cą, rozumnym wychowawcą, odpowiedzialnym komendantem,
 V bardzo dobrze wyszkolonym oficerem - mowa tu o "Grabie" Alojzemu Bruskiemu.
 Dom ich stanowił melinę dla rannych partyzantów - np. "Jacek" ze zgr. "Świer-
 ki" przebywał u nich prawie rok i dla uciekinierów z Wehrmachtu - np. Józ-
 V zef Szczepański "Józek", organista z Lipinek, przebywał u nich ok. 7 mies.
 V Podobnie Bernard Weiner z Lipinek.

Jak zostało wyżej powiedziane, kmdtem placówki był Józef Piechocki
 ps! "Borowiak" - nazywano go polskim królem - ze względu na swoje postępowanie
 Niemcy nie przyznali mu III grupy / jeden z niewielu przypadków /.

Inni członkowie placówki:

- V 1. Manikowska Benedykta "Dziedziczka" - melina, łączniczka
- V Guzowski Alojzy 1939/1945 Kwatermistrzostwo
- V 3. Guzowska Zofia "Zośka" Łączniczka
- V 4. Czerwiński Stefan "Mleczarz" II z-ca komendanta
- V 5. Kwaśniewski Czesław Kwatermistrzostwo ?
- V 6. Szczepański Józef "Józek" "
- V 7. Guzek "
- V 8. Bonin Eugeniusz "Syn Pulku" "
- V 9. Weiner Bernard "Dzik" partyzant
- V 10. Bogdańska sekretarka w gminie
- V 11. Bogdański łącznik
- V 12. Depczyński niezrzeszony właściciel sklepu

wszyscy żołnierze placówki mieli za zadanie obserwować Niemców, przes-
 trzegać przed nimi partyzantów.

Adersy kontaktowe: Tczew,

nowe n/Wisła - apteka - Farmaceutka p. Marszałowa, miesz-
 kanie dra Wieckiego,

Warlubie - Bogdańscy

Dedykacja na zdjęciu jednego z partyzantów sierż. "Tolka" - Andrzeja Adams-
 kiego - Kaczmarka "Dziedziczce" i "Krużelowi" - Benedykcie i Bronisławowi
Manikowskiemu, konspiratorom i żywicielom Oddziałów Partyzanckich AK zgr.
 "Świerki" por. A. Bruskiego, Desantu polsko-radzieckiego

Gralewski Jan ,Kazimierz ,Henryk

"pankrac", Pajkowski Pawel

nr 200 20

3

3.III.1912

- ur. w ~~Warszawie~~ Warszawie, magister filozofii, znanaty paszportowe
nazwisko Pawel Pajkowski , Nowakowski Jerzy

1930

- ukonczyl gimnazjum Batorego w Warszawie

1938 czy 1939

- stypendysta panstwowy w Paryżu Urzednia ambasady RP w Paryżu

- rymopie karierski, podany przez "Zagrode" do Londynu: wysoki, szczu-
ply, lekko pochylony, brunet gladko uczesany, bardzo duze czarne
oczy, przytomny,

Działalność w zakresie kwatermistrzostwa polegała na dostarczaniu żywności i odzieży partyzantom. Np. piekarz Guzek z Lipinek piekł dla nich chleb, a Manikowski woził ten chleb "do lasu"/podczas jednego z takich "kursów" ze wzgl. na panujące ciemności stracił oko/Z kolei Dępczyński/niezrzeszony/ miał sklep i dostarczał przez Manikowskich towary.

Partyzanci i grupy desantowe /np. Waluka,/ przecynowywali u nich broń i amunicję, a nawet baterie i nadajniki. Środki medyczne i sanitarne przywoziła żona/patrz rel. B. Manikowskiej/, a on dostarczał je partyzantom. Penecy lekarskiej udzielał dr Wiecki z Nowego n/ Wisła. Był on zaprzysiężony. Leczył ludność i partyzantów, dawał zaświadczenia o niezdolności do służby w Wehrmacencie, uczył symulować.

Łączność wywiadowcza: obserwacje samodzielne lub przekazywanie wiadomości dotyczące ruchów niem. jednostek wojskowych i policyjnych, Jagdkommando. Wiadomości te otrzymywał m.in od sekretarki w gminie Przewodnik, Bogdańskiej. Utrzymywał łączność wywiadowczą poprzez swoją żonę, kolejarzy/podaje nazwisko Konrada Gembickiego, wszystkich Polaków.

Manikpwsy otrzymali rozkaz od "Graba", aby ze względów konspiracyjnych /żeby nie wyróżniali się spośród tat. ludności/ wpisali się na listę III grupy, "eingedeutsch". Początkowo Niemcy nie chcieli im przyznać tego "Przywileju"-byli "zbyt dobrymi Polakami"/. Przyznali ja dopiero w 1944r. i jednocześnie rozkaz powołania do Wehrmachtu, od czego uratował go dr Wiecki.

Na skutek jego działalności, służby na rzecz partyzantów zostali zamordowani w teściowie Guzówscy, których wskazał rosyjski desantowiec /przypadkiem nie miał do czynienia z Manikowskimi/. Również z tego powodu aresztowano i osadzono w Stutthofie trzy siostry i brata. Gospodarstwo zostało spalone/Połowa 1944 r./ Po wojnie był przesłuchiwany przez Urząd Bezpieczeństwa, regularnie, do 1956r. odznaczenia i awanse:

11.XI.1944r. został awansowany przez "Graba" na plutonowego. Odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

IV/1. Korespondencja Fundacji z
Kamickim Bractwem:

1. Listo Fundacji z 24.03.2001
- prosba o mapę. dok., mpskop. k. 1 s. 1

L. dz. 440 Pom 2001

Toruń dnia 27 III 2001

Szanowni Państwo
Szanowna Rodzino
Benedykty i Bronisława
Manikowscy
86-169 Lipinki k/ Warlubia

Drodzy i Szanowni

Proszę uprzejmie o informację czy w/w adres jest aktualny !

Proszę o uzupełnienie akt osobowych o następujące dokumenty:

- zdjęcie legitymacyjne szlat 1939-1956
- oryginały lub kserokopie świadectw ,
- ,,,- legitymacji , zaświadczeń , wycinków prasowych dotyczących życia , działalności w konspiracji i pracy zawodowej .

W oczekiwaniu na wiadomość pozostaje z wyrazami szacunku i poważania

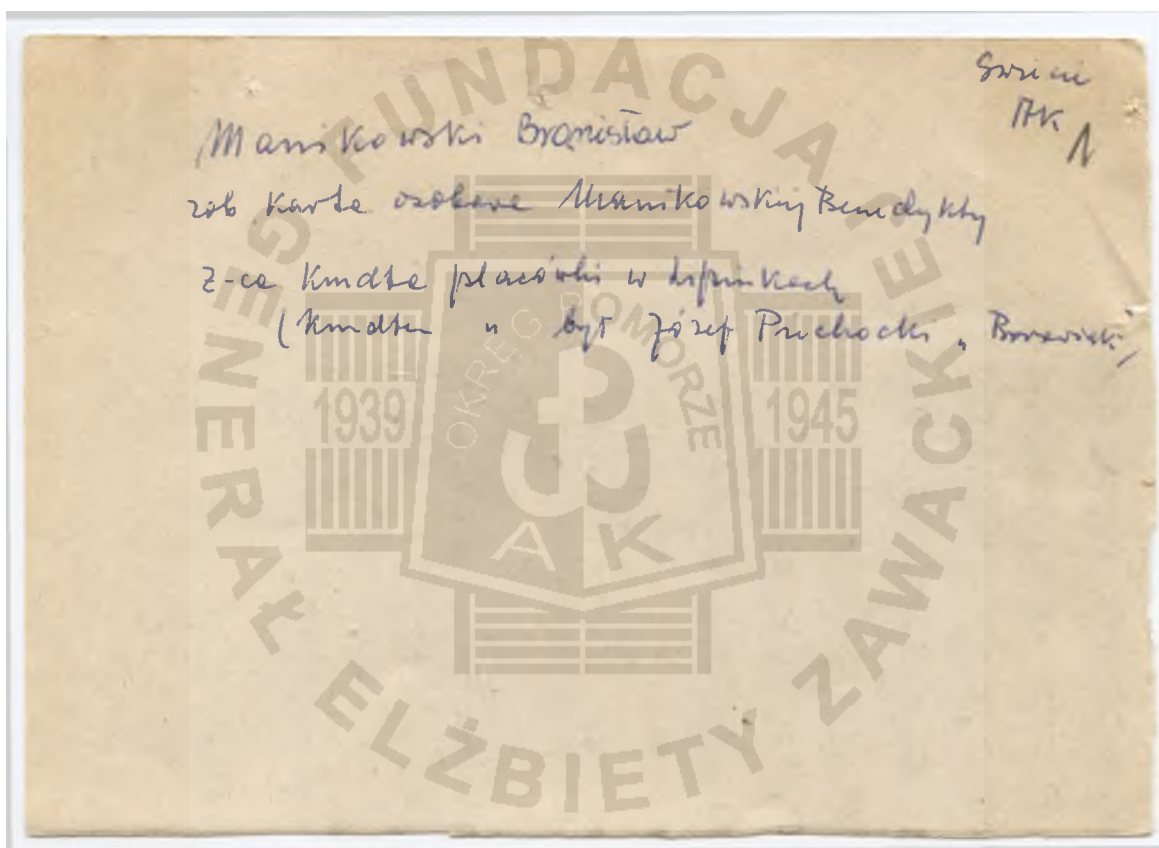
.....
Dokumentalista mgr Michał Ojczyk

T: K-164/773 Pom. Bydgoszcz

Wanikowski Bronisław
V. Karty informacyjne
lc. 16

Rd. 164/Pon

Świercie
944/Pon

Manikowski Bronisław "Kruzel"
plutonowy - ur. 12. X. 1910 r. w Lipnikach p. Świercie
s. Józefa i Karoliny - od IV. 1941
Placówka AK Lipniki - z-ca komendanta

inf. lista H. Szymonowicza 4.V.47

MANIKOWSKI

ŚWIECIE , AK

3

MANIKOWSKI BRONISŁAW

"Krużel"

Manikowski

Józef, Veronika z d. *Ułotowski*

12.12.1910.Lipinki

86-169 LIPINKI k/Warlubia
woj.bydgoskie

Zródka i zapisy: Henryk Szymanowicz "Marek" we wspomnie-
niach o A.Bruskim "Spełnił żołnierski
obowiązek", rozmowa notowana z AŻ.Mówk
z dn.18.07.1987 r.

AM

- A. Wstąpił do AK w III.1941. w Lipinkach k/Warlubia. Wciągnięty i zaprzysiężony przez Henryka Szymanowicza ps "Marek".
- B. Placówka Lipinki, obw. Świecie, komendant Józef Piechocki.
- C. ~~zastępca~~ ~~między~~ ~~part.~~ ~~zpr.~~ ~~"Świecie"~~ a komendą Podokr.
- D. 1/ wywiad: obserw. niem. jed. wojsk. i polic. Przekazywanie i zdobywanie informacji part. i przez żonę, Benedyktę do Tczewa, Świecia, Nowego. i ~~na~~
- E. 2/ łączość: przekazywanie meld. od part. dla Szymanowicza "Marka" i przekazyw. meld. partyzantom od wysłanników P.O. Jego dom kwaterą dla kurierów, łącz.
- 3/ kwatrmistrz.: transport i przechowyw. broni, amunicji, baterii i nadajników/Waluka/ Organiz. i przechow. żywności, odzieży dla part.
- 5/ sanitariat: dostarczanie sr. medycz. i sanit. part. Przechowywanie rannych part.
- E. ~~zst~~ Areszt. w IX.1946, wypuszczony, ale do 1956 wielokrotnie zatrzymywany i sledzony.

Manikowski Bronisław
ps. Kruziel

Bydgoszcz
AK 4

zastępca komendanta placówki AK w
Lipnikach.

rodz. Wrembel Henryk, T. M: 41811044 Pom;
t.3, cz. III s.5

B.P. III '09

Manikowski Bronisław
t ps. "Krusiel"

Lipinki 5
AK

zob. mater. W. Srotożyński,
T: M. 241/850 Pom. 5. 31 Duple.

W. T. 109

Bydgoszcz

AK

Manikowski Bronisław

Zob. T. Manikowska Benedykta /żona/ insp.
Bydgoszcz

Om-2001

Manilkowski Bronisław ^{był} ~~Szajma - Szw~~
ps. "Kruzel" ZWZ-AK 2

zaimien placówki ZWZ-AK Lepanki

H. Szymonowicz, Spółność zaimienisk
Abowizek, Pomorze,
z. 3/1987, s. 28.

PO-94

Partyzantka
Bydgoszcz 8

MANIKOWSKI Bronisław "KRUZEL"

jednym z zastępców Komendanta placówki
w Lipinkach. B. aktywny czł. ruchu oporu

w. Biogr. Bruskiego Rękopis
w opracowaniu H. Szymańnicza

9

MANIKOWSKI

OSIE

Rozpoczął na własną rękę tworzyć konspirację w Osiu już na początku wojny.

Zr.: T.Grygier, Rola, [w:] Walka podziemna..., s. 382.

MGr'95

M-164

Współpraca z Plac
Pierwszotnia Lipulki
Sierpień 10

Memipowski Bronisław, "Krużek"
adres: 86-163 Lipinki
k. Warlubia
ul. H. Szymańskiego x 88

M. Boruń

insp. Bydgoszcz

Ko Polu-
Swierki

~~Jedliny 102~~

11

MATKOWSKI BRONISŁAW (z rodzic)

Zob. Szrajder J. "Jedliny - 102". Arch. A4, B/26-89,
s. 57

Przewodzący kary partyzanckie (raporty)
dla oddziału ~~Jedliny 102~~ "w starej kwaterze Brony
Trzechobnie". "Swierki"

A'Zob. 90

ŚWIECIE
AK 19

MANIKOWSKI BRONISŁAW

zob. APAK, INSP. BYDG. J. : BONIN E., MANIKOWSKA B. >

PARTYZANTKA
BYDGOSZCZ

13

MANIKOWSKI BRONISŁAW - "KRUZEL"

1. Biografia por. Alojzego Brudziego w opr. R. Szymano-
wicz "Mazurki". Bydgoszcz 85, maszynopis s. 16

Jeden z zastępców komendanta placówki AK
w Lipinkach.

B. aktywny uczestnik ruchu oporu

A.M.

Manikowski Bronisław
ps. "Krużel"

- zastępca dowódcy placówki AK w Lipinkach.

Mat. z Konfer., "Armia Krajowa na Pomorzu",
str. 22 .....
k.Wojt./94r.

Budgom - partyz.
Bory Tucholskie
Lipinki
ZWZ-AK

14

Kamiński ^{Bronisław} Benedykt
ps. "Emuśiel" Sipimki 15
2W2-AK

zoo kmdta Plac. Sipimki
(Józefa Piłchociego)

zob. T. osob. Sylwester Koniczal
Nr: 1525/2564 Dom. 2. II, ant.
Maria Bronki

RP. X'12

MARCINKOWSKI Bronisław ps. "Krużel"

urodz.

bez stopnia

zapł. partyz. Bory

Sr. W. Z. z M.

Wykaz odznaczeń "Jary" - Michała

Part. 16

adres: 86-169 Sipinka 16/1a Lubica

M-164

Part
AK-Świeci
Bydgoszcz

Manikowski Bronisław

Mamikowski Bronisław

ZESKANOWANE

